

Ada Nemsadze

ადა ნემსაძე

I vane Javakhishvili Tbilisi State University

Shota Rustaveli Institute of Georgian Literature

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტი

Georgia, Tbilisi

საქართველო, თბილისი

Georgian Story of the 80s – Mika Aleksidze

80-იანი წლების ქართული მოთხრობა – მიკა ალექსიძე

A totally new generation of young talented writers appeared in the 1980s who brought about the novelties both through thematic and structural diversities that have not been studied till today. Mika Aleksidze was one of the distinguished figures of this generation. His first stories were published in 1980. The main thematic marker of the writer's artistic prose is a tragic fate of a solitary person left alone in the world, cast out by the society, oppressed and presented as a victim of indifference and lack of love. The characters fight this feeling of solitude alone and frequently lose the fight.

Keywords: Mika Aleksidze, existentialism, story, loneliness, fear

საკვანძო სიტყვები: მიკა ალექსიძე, ექსისტენციალიზმი, მოთხრობა, მარტობა, შიში

მე-20 საუკუნის 80-იანი წლები საბჭოური პოლიტიკური სისტემის დასასრული და მნიშვნელოვანი კულტურული პროცესების დასაწყისია (ზოგ შემთხვევაში გაგრძელებაც) ხელოვნების ყველა სფეროში: ლიტერატურაში, მუსიკაში, მხატვრობაში, ქანდაკებაში, კინოსა და თეატრში.

ამ დროს ქართულ ლიტერატურაში მოდის მთელი თაობა ახალგაზრდა ნიჭიერი მწერლებისა, რომელთა მიერ მოტანილი სიახლეები, თემატური და ფორმოზრივი მრავალფეროვნება დღემდე შეუსწავლელია. ამასთანავე, ესაა პერიოდი, როცა რამდენიმე ათეული წლის დაგვიანებით შემოდის ექსისტენციალური ფილოსოფია, რაც ლიტერატურული ექსისტენციალიზმის სახელითაა ცნობილი. იმ თაობის ერთ-ერთი გამოკვეთილი სახეა მიკა ალექსიძე. იგი გამორჩეულია როგორც ბიოგრაფიით, ისე შემოქმედებით. დაიბადა 1954 წელს თბილისში. 17 წლისა იყო (1971), როცა სისტემას დაუპირისპირდა (პიროვნების ჩაგვრა და კოლექტიური დამცირება), რისთვისაც 10-წლიანი პატიმრობა მიუსაჯეს. პატიმრობაში იწყებს და გათავისუფლების შემდეგ ინტენსიურად აგრძელებს წერას, აქვეყნებს მოთხრობებს, ესეებსა და ლექსებს. ეს ყველაფერი სულ რამდენიმე წელს გრძელდება – 1980-1985 წლების „ცისკარსა“ და „მნათობში“. თაობის უმეტესობის მსგავსად, მისი ლიტერატურული მემკვიდრეობაც (10-მდე მოთხრობა და რამდენიმე ათეული ლექსი) მცირეა, მაგრამ ძალზე მნიშვნელოვანი.

მიკა ალექსიძის მხატვრული პროზის მთავარი თემატური მარკერი სამყაროში მარტოდ დარჩენილი, საზოგადოებისაგან გარიყული, დაჩაგრული, გულგრილობისა და უსიყვარულობის მსხვერპლი ადამიანის ტრაგიკული ბედაა. მისი პერსონაჟები თითქმის ყოველთვის მარტოსულები არიან

და მარტოები იბრძვიან. როგორია შიშისა და თავისუფლების დინამიკა მწერლის მსოფლმხედველობრივ სისტემაში, ამას მისი სამი მოთხრობის ანალიზით წარმოვაჩინო.

„სულში ჩაკიდული მთვარე“ (1981) მიკა ალექსიძის ერთ-ერთი პირველი მოთხრობაა, იგი „ლიტერატურაში კარგად ცნობილი და აღწერილი მამისა და ვაჟიშვილის დაპირისპირების თემაზე აგებული“ (1987, გვ. 88), – შენიშნავს გურამ კანკავა, თუმც აქ სათქმელი გაცილებით ღრმა ფსიქოლოგიურ შრეებში აღწევს და პატარა ბიჭის შინაგან ბრძოლაზე მოგვითხრობს.

15-16 წლისაა მოთხრობის მთავარი პერსონაჟი და, ბუნებრივია, ძიების გზაზეა. ჯერ მხოლოდ სხვისი ნების შემსრულებელია. ის სივრცე, სადაც ბიჭი ცხოვრობს, დეფორმირებული და არაჯანსაღია, მამა ამუშავებს სარდაფში, სადაც ბევრი სიბილწისა და უხამსობის ცქერა უწევს: სახედაკარგული და გასართობად ქცეული ლოთი დედაკაცი, მთვრალი კაცები, სიცივე, გულგრილობა. ყველაფერი უარყოფითი იყრის თავს, რასაც მწერალი ძალზე ზუსტად ერთ ფრაზაში აქცევს – ესაა სივრცე, შეცდომათა ნაყოფი, ისეთივე, „როგორც ატრუბულ ულაყებს ემართებათ ჯოგში, მამრს მამრი რომ შეეშლება და ზურგზე მოახტება ანაზდად“ (ალექსიძე, 2019, გვ. 26).

მოთხრობა ერთი პროექციიდან გვიჩვენებს სამყაროს: ეს ბიჭის თვალთახედვაა. მისი თვალთ და მისი ფასეულობათა სისტემითაა აღქმული ყველაფერი. ბიჭი ოჯახში ძალადობის პირობებში ცხოვრობს, მამა დედაზეც ძალადობს და მასზეც. პერსონაჟის მზერა პიროვნების უღრმესი შრეებიდან მოდის, მისი მსჯელობები შინაგანი სამყაროს ხმაა, მათი ამოსვლაა ზემოთ, ოღონდ მხოლოდ ფიქრებად, მხოლოდ პასიურ ფორმად, რომელიც ვერასოდეს აქტიურდება, ამიტომაცაა დამარცხებისთვის განწირული. მაგრამ ყველაზე მტკივნეული მაინც ეს ფიქრია: „თავისუფლება – გაუვალი გზა“. ორიოდე მნიშვნელოვანი დეტალიც: დამეს ათევეს გომურში (ინსტინქტურად გვახსენდება ოთარ ჭილაძის გიორგა) და ფიზიკურად არასრულყოფილია (ბიჭი ხეიბარია). რატომა თავისუფლება გაუვალი გზა? რატომ გომური და არა სახლი? ფიზიკური სისუსტე და არასრულყოფილება განსაკუთრებით სტკივა ბიჭს მამის გარგნული სიჯანსაღისა და სიძლიერის ფონზე. მუდმივად დამცირების პირობებში მცხოვრებს, თითქოს სურვილებიც კი ატროფირებული აქვს: ავად რომ იყო, მეზობლები აკითხავდნენ, საჭმელი მოჰქონდათ და ეკითხებოდნენ, რამე ხომ არ გინდაო? „ისიც ნატრულივით ფიქრობდა, რა სურდა, უნდოდა, სურვილი მაინც მოეგონებინა, მაგრამ სურვილებიც უწრებოდა სადღაც, სურვილებიც საკუთარ თავთან სტოვებდა მხოლოდ“ (ალექსიძე, 2019, გვ. 24).

ბიჭის კრიზისული აზროვნება თანდათან აქტიურდება, იწყებს პროტესტის გამოხატვას, რომელიც მამის წინააღმდეგაა მიმართული: მამა – ძლიერი, ახოვანი, ბიჭი – ხეიბარი, „გონჯი“ (როგორც მამა ემახის „ამან დააქცია ეს ოჯახი“ (ალექსიძე, 2019, გვ. 20-21). პროცესი, რომელიც ჯერ მხოლოდ გონებაშია, მიდის ყველაზე სასტიკ და ყველაზე არასწორ დასკვნამდე: „მოვკლავ!“ თუმც უშედეგოდ, კრიზისის დამლევს ფიქრებში იგი იცვლება გაქცევით:

„ბიჭი თავად იყო თავისუფლება, თავისუფლება მისი ბუნება იყო და თავისი სახლი ეჩვენებოდა უდიდეს საპყრობილედ, გადაულახავ ბომონად სიმარტოვისა და შებორკილი, უსიხარულო არსებობისა. თავისუფლება მის სულში უფრო ვრცელი ხდებოდა თანდათან, ყოვლისმომცველი და გადამდები... ამიტომაც ისე გამოჩნდა თავის ტოლებში, როგორც ხვადი ძუთა საფარში, როგორც ეშმა დედათა მონასტერში, როგორც აბანოში შიშველი ქალების გვერდით ახმახი, ზორბა, შლუ მამაკაცი, რომელსაც წარმოდგენა არა აქვს ქალზე“ (ალექსიძე, 2019, გვ. 27).

მაგრამ ეს მხოლოდ გადაწყვეტილებაა თავისუფლებისკენ გაქცევისა, ასრულება სხვა, გაცილებით რთულ აქტივობას გულისხმობს. მაგრამ შეძლებს კი ბიჭი თავისუფლების შეგრძნების შენარჩუნება-გათავისებას და ამ ყველაფრის აქტიურ ფაზაში გადაყვანას?

მიკა ალექსიძის ამ მოთხრობაში განსაკუთრებული დატვირთვისაა სიმბოლური პლანი. ის, რასაც რეალობიდან ვერ იღებს ბიჭი, მოდის წარმოსახვაში. დამეულ ჩვენებაში, ერთგვარ სიზმარ-

ცხადში, სამი ირეალური პერსონაჟი ჩნდება – მთვარე, მგელი და იღუმალი ხმა. მთვარე, ზოგადად, მოთხრობის უმთავრესი პერსონაჟია, პირველივე წინადადებაში ამბავი ნისლის გაფანტვითა და მისი გამოჩენით იწყება. იგი აქ ბრძოლის, ძიების გზაზე სინათლის სიმბოლოა, ხოლო მგელი, რომელიც წამოწოლილია ბიჭის ოთახში და აქეუებს მას, სიმამაცის, გამბედაობის სახეა. ხმა კი ეუბნება:

„ეს სახლია შენთვის სიმახინჯე, ეს სახლია დაქცეული გოდოლი შენთვის.

[...]

– *გამოხსენი ფანჯარა, დატოვე შენი ძონძები და წადი სულ მთლად შიშველი...*“ (ალექსიძე, 2019, გვ. 30).

ესაა თავისუფლებისკენ სწრაფვის ერთადერთი გზა, გადაწყვეტილების სისრულეში მოყვანის შანსი, რომელსაც ვერ იყენებს ბიჭი, რადგან ვერ ერევა იმ სისუსტეს, რომელსაც ფიზიკური სიმახინჯე იწვევს.

„იმხანად ბიჭის სულში თავისუფლების განცდა საბოლოოდ შეერწყა მშვენიერებას. ორთავე ერთ სახედ იქცა მასში და მხოლოდ სიწარმტაცეში ხედავდა შვებას, მაგრამ ის უკვე იცოდა, რომ საკუთარი სხეულიდან, საკუთარი ტყავიდან მაინც ვერასგზით ვერ გამკვრებოდა, ისე როგორც ძონძებიდან, ვერ დატოვებდა ყველაფერს და ვერ წავიდოდა ვერსად, რადგან წასასვლელი არ არსებობდა მისთვის, რადგან საკუთარ სხეულს ვერ გაექცეოდა და დადალული სიმახინჯით მოარული, იგივეს წააწყდებოდა ყველგან“ (ალექსიძე, 2019, გვ. 30).

ასე მთავრდება ის პროტესტი, რომელიც მამის წინააღმდეგ იწყება ბიჭის შინაგან სამყაროში. იმდენად დათრგუნულია მისი არსება, რომ ამ პროტესტის გარეთ გამოტანას, გააქტიურებას ვერაფრით ახერხებს. თავისუფლება ბიჭისთვის მხოლოდ ოცნებად რჩება, „*უსაზმნო სრბოლად იქცა მახინჯ სხეულსა და მოშთობილ რწმენას შუა, თავისდაუნებურად. როგორც უკიდვეგანო უდაბნოში უპატრონოდ გაშვებული კვიცი, ისიც თავის მოჩვენებებში იმტვრევდა ფლოქებს*“ (ალექსიძე, 2019, გვ. 38).

ამ მოთხრობაში ერთმანეთს უპირისპირდება *სიმახინჯე* და *მშვენიერება*. პირველი მონური მორჩილების სახეა, მეორე – დაუმორჩილებლობისა და თავისუფლების. ბიჭი გრძნობს, რომ ვერასოდეს ეზიარება მშვენიერებას, რადგან სხეული (სიმახინჯე) ამ გზაზე გადაულახავი დაბრკოლებაა. მართლაც, ბიჭი ვერ ახერხებს გაქცევას, ვერ ახერხებს, იმ სივრცეს დააღწიოს თავი, სადაც მამის სისასტიკის ტყვეა.

მეორე მხრივ კი, იღუპება მისი პატარა და, რომლის ფიზიკური სილამაზე სულიერი მშვენიერების ნიშანია. ეს მშვენიერება თავისუფლების სახეა. ჩვენ არ ვიცით, რატომ კვდება პატარა ცისფერთვალეზა გოგო, ტექსტში ეს არ ჩანს, თუმცა მკითხველს აქ საერთოდ არ სჭირდება მიზეზი, ეს მშვენიერების პროტესტია სიმახინჯის წინააღმდეგ და თავის გათავისუფლება მისგან. ამ ძალადობრივ სივრცეში არ შეიძლება მშვენიერება არსებობდეს, თუკი ვერ დაამარცხებს და ვერ გარდაქმნის მას. ასეთ შემთხვევაში ერთი გზა რჩება – გარიდება. ამიტომაც აწვალებს ბიჭს განცდა – ჩემნაირი მახინჯი რომ ყოფილიყო, არ მოკვდებოდა. ბიჭის დროებითი და ხანმოკლე გაქცევები სახლიდან ბოროტებასთან დაპირისპირების სუსტი მცდელობებია. ცხოვრებასთან ბრძოლაში, რომელიც უსამართლოა თავისი არსით, როგორც ექსისტენციალისტები ამბობენ, ადამიანი უმწეოა და იღუპება. მაგრამ რჩება მშვენიერება, როგორც უკვდავი იდეალი, როგორც რწმენა, რაზეც მოთხრობის ბოლო წინადადებაც მიგვანიშნებს: „*ამ წვეარამ, მოქვითინე ღამეში ისევ ეძინა ყველას, ყალყზე შესდგომოდა ძუ მგელი მთვარეს, აწვიმდა ზეცაში დაღეწილ საყდარს და დუმდნენ ხატები მაცხოვრის გარდამოხსნილ ტანთან, როგორც შობა დღეს ღვთისმშობლის წმინდა ხელებზე...*“ (ალექსიძე, 2019, გვ. 52).

შიშის დამღევსა და თავისუფლებისათვის ბრძოლის დინამიკა თანდათან ძლიერდება ახალგაზრდა მწერლის შემოქმედებაში და სულ რაღაც ორი წლის შემდეგ დაწერილ მოთხრობაში

უკვე სხვაგვარ სურათს ვხედავთ. 12 წლის ბიჭია „ბაბუშის“ (1983) მთავარი პერსონაჟი (მოთხრობას სწორედ მისი სახელი ჰქვია), მაგრამ იგი გაცილებით აქტიურია, ძლიერი და მეტრძოლი.

სიუჟეტური ხაზი (ოღონდ არა კლასიკური გაგებით) შედგება რეალობაში მომხდარი რამდენიმე ფაქტისა და მათ შორის ჩასმული ცნობიერების ნაკადის ტექნიკით დაწერილი პასაჟებისგან, რომლებიც ბიჭის გონების დაძაბული მუშაობის ნაყოფია. სახლის დაწვა, სადამო დედასთან ერთად სახლში, მატარებლით მგზავრობა და ჩაის პლანტაციაში ტუსადებთან ყოფნა – ეს რეალობაა, ერთმანეთთან დაუკავშირებელი ცალკეული ფრაგმენტული ამბები, რომელთა დანიშნულება ბაბუშის შინაგან არსებაში ფიქრის გამოწვევა და ერთი ნაბიჯით მიახლოებაა იმ უმთავრეს ღირებულებასთან, რომელსაც თავისუფლება ჰქვია. გარდა პირადი ცხოვრებისეული გამოცდილებისა, თავისუფლებას სჭირდება ასაკიც, ბავშვობის პერიოდის გადალახვა. თავისუფლების იდეა ორი მხრიდან შემოდის პატარა ბიჭის ცნობიერებაში. პირველი რეალური ცხოვრებისეული გამოცდილებაა: იგი პატიმრებთან ერთადაა ჩაის პლანტაციაში, სადაც ისინი შრომობენ შეიარაღებული ზედამხედველის მეთვალყურეობით. ამ სივრცეს შემოსაზღვრავს ღობე, რომლის იქითაც თავისუფლებაა და რომლის გადალახვის მცდელობასაც ეწირება მოხუცი. კაცი, რომელიც „სულ არ ჰგავდა მონას“ (ალექსიძე, 2019, გვ. 61).

მიწაზე დაგდებული მოხუცის უსულო სხეული ამ გზაზე ბიჭს კიდევ ერთი ნაბიჯით სწევს წინ – „მოხუცი სიკვდილშიც გასაქცევად გაწელილს ჰგავდა, მკვდარი გაცილებით ლამაზი იყო, ვიდრე შენდობას მოწყურებული დაბეჩავებული ბ-ს დაბეჩავებული, ცოცხალი იერი...“ (ალექსიძე, 2019, გვ. 84). ყველა მომხდარი ამბავი უფრო და უფრო აახლოებს ბაბუშის თავისუფლების არსთან.

„მე ახლაც არ ვიცი, საიდან იწყება თავისუფლება. არც არასოდეს მიმსჯელია ამაზე. ფიქრით კი ალბათ უზომოდ ბევრი მიფიქრია. თავისუფლება თურმე ძალიან შორს ყოფილა ფიქრისაგან და სწორედ მაშინ, როცა გაიფიქრებ, რომ სადღაც ახლოს არის ან უკვე მოიპოვე კიდევ, სწორედ მაშინ, უეცრად, თვალსა და ხელს შუა გაგისხლტება და სულ სხვა სახელს დაირქმევს ხოლმე“ (ალექსიძე, 2019, გვ. 79).

მოხუცის სიკვდილით საბოლოოდ მთავრდება ეს შიდაპიროვნული ბრძოლისა და ძიების პროცესი, ბაბუში ახერხებს იმ წამის მოხელტებას, როცა თავისუფლების არსს სწედება და ახლა მან უკვე იცის, რომ „დიდი კაცია“ (ეს სიტყვები დედამ უთხრა პირველად, მოხუცის სიკვდილის შემდეგ კი – უკვე თავისივე ხმამ გაუთქორა), მომენტალურად გადაილახება ბავშვური შიშიც, დაიძლევს ასაკიც და ბიჭი გრძნობს, რომ უკვე თავისუფალია. ამის დასტურია ბოლო წარმოსახვითი სურათიც: მამის ვეება ლანდი, რომელიც გამოტოპავს ამღვრეულ მდინარეს, მის თვალწინ საოცარი სისწრაფით იზრდება. „მე თვალს შევავლებდი მის განიერ მხრებს და იმ ადგილს, სადაც ოდესღაც თმა შეაჭრეს, საიდანაც ჩემი კაცობის ნათლობას ედებოდა სათავე“ (ალექსიძე, 2019, გვ. 85). გაქანებული და მამის მხრებზე შემხტარი პატარა ბიჭი, შიშდაძლეული, უკვე თავისუფლების გზას ადგას.

მიკა ალექსიძის ერთ-ერთი საუკეთესო მოთხრობის, „ლამპიონები გაუქმებულ პორტში“ (1984), მთავარი პერსონაჟი ამავე ასაკის ბიჭია. წინაგანხილული მოთხრობებისგან განსხვავებით, გოლას ყველაზე ნაკლებად გაუჭირდა ეს ბრძოლა, თითქოს თავიდანვე თავისუფალი სულით დაიბადა. „ვინც ექვსი წლისა არ არის კაცი, ის ვერც ვერასოდეს გახდება“ (ალექსიძე, 2019, გვ. 176), – წერს ავტორი და გოლას მხატვრული სახე ამის დასტურია. მასში მწერალმა მთელი თავისი მსოფლმხედველობრივი პოზიცია ჩაატია და ერთი შეხედვით, მარტივად გადაჭრა პრობლემა – როგორ უნდა მოიპოვოს ადამიანი შინაგანი თავისუფლება. ადამიანი – ეს შიშია, – აცხადებს სარტრი. მისი დამარცხება თავისუფლების მოპოვების აუცილებელი გზაა. მოთხრობაში გოლას ოჯახი არ ჩანს, არ ვიცით, სად, როგორ და ვინ გაზარდა. თავისებურად ავითარებს სიუჟეტურ ხაზს მწერალი აქაც: ორი ძირითადი პერსონაჟი – მოთხრობელი და გოლა ქმნიან ტექსტის მთელ ფილოსოფიურ-ფსიქოლოგიურ ქარგას. კლასიკური სიუჟეტი, სადაც ამბავი ვითარდება, არც აქაა. ამ ზღვისპირა ქალაქში არაფერი ხდება, რაც, თავის მხრივ, ზღვისთვის არააქტიური სეზონითაცაა ხაზგასმული

და მთელი სამუშაო, მთელი პროცესი გონების დაძაბულ, აქტიურ ფაზაში ვლინდება, რაც ტექსტის ძირითად ნაწილს შეადგენს. თითქოს უცნაურია, რომ შიში, რომელიც ზრდასრულ მამაკაცს აწვალავს, დაძაბული აქვს ბიჭს. როგორც სარტრი ამბობს, ადამიანი თავად აქცევს საკუთარ თავს შიშისმარად და პასუხისმგებელიც თვითონაა ამ შიშზე. რა განაპირობებს პატარა გოლას სიძლიერესა და დამოუკიდებლობას? მისი ცხოვრება, რომელიც თავისუფლების მაღალი ხარისხითაა აღბეჭდილი. უდებობა კი არ ასუსტებს, პირიქით, აძლიერებს, თავის გადასარჩენად ადრეული ასაკიდანვე ბრძოლის უნარს უვითარებს, ხოლო ბაბუას საქციელი გზას უჩვენებს, როგორ აღუდგეს წინ ბრბოს და მის წინაშე შიში არ იგრძნოს.

„უსიტყვოდ წავიდა და წავიდა ზღვაში, თავისი მაშხალით ხელში. თავისი ქალაქითა და ერთმანეთში აღრეული ტანჯვითა და აღლუმით სხეულში. სიმთვრალეში, ზარ-ზეიმში სხოვნიდან გაეპარა სამყაროსა და ბაკხიურ ღამეს. [...] სულ რაღაც წუთში მიხვდა, რომ სამყარომ გაიმეტა. ის კი სახეებსაც ვერ არჩევდა, ისე გავდა ყველა ერთმანეთს. უცებ მიხვდა, სამყაროც არ ღირდა შურისგებად, მთელი სამყაროც არ ღირდა თუნდაც ერთი ღამის სიყვარულად და პოეზიად...“ (ალექსიძე, 2019, გვ. 174-175).

ბიჭის მიერ მოყოლილი ამბავში კარგად ჩანს, რამხელა ძალას აძლევს მას ბაბუა ამ ერთი საქციელით. ისიც ხვდება, რომ სამყარო აბსურდულია, ადამიანებს არ ესმით ერთმანეთის, ამიტომ არაფრის მტკიცებას არ აქვს აზრი. თხრობაში დიონისური შემთხვევით არაა ნახსენები და არც სინათლე, რომელიც უკანასკნელ გზაზე მიაქვს თავისი ნებით მიმავალ ბაბუას. გოლას ჯერ კიდევ ბავშვური გონება ზუსტად გადახარშავს ამ ამბავს და მის მამაკაცურ ბუნებას, ხასიათს აყალიბებს. „მეც ბაბუაჩემივით მოვიქცეოდი, წავიდოდი ზღვაში და მარტო ძველ ნავსა და ფლოსტებს დავუტოვებდი ჩემს შვილიშვილს მოსაგონებლად, რადგან ახლა კარგად ვიცი, რომ ესეც საკმარისი ყოფილა“ (ალექსიძე, 2019, გვ. 175). ამიტომაცაა იგი ბავშვობიდანვე თავისუფალი, აბსურდულ წუთისოფელზე მაღლა დგას, ადამიანების მიმართაც რაღაცნაირი აგდებული თუ გულგრილი დამოკიდებულება აქვს. როდესაც მთხრობელი ეკითხება, სასტუმროს დამლაგებელ ქალზე, ვინააო, გულგარეთ პასუხობს: „რა ვიცი, მამაჩემს რომ ჰკითხო, დედაშენიაო“ (ალექსიძე, 2019, გვ. 185). ამ გულგრილობით უდროოდ გაზრდილი პატარა ბიჭი გულს ადამიანთაგან მიყენებული ტკივილისაგან იცავს. ცივი გონებით ცხოვრობს ბიჭი, მაგრამ არა უემოციოდ. ცხოვრებამ ასწავლა ტკივილის გაძლება, ადრინადად მიახვედრა, რომ მის გარეშე ადამიანური ყოფა წარმოუდგენელია, და მანაც ბედისწერასთან უაზრო ბრძოლა შეწყვიტა, ცხოვრება მიიღო იმ სახით, რა სახითაც მიეცა, რადგან გააცნობიერა: „კაცმა თავისი უაზრობაც უნდა ზიდოს, თუკი ბედისწერამ არგუნა იგი. მარტო თავისი კი არა, ხშირად წუთისოფლისაც“ (ალექსიძე, 2019, გვ. 168).

მიკა ალექსიძე ამ მოთხრობაში ექსისტენციალისტების საყვარელ სიზიფეს მითს მიმართავს. „ოდნავ ზიზღნარევი იერი ჰქონდა აღბეჭდილი სახეზე, სწორედ ისეთი, როცა იგი, რომ უნდა ზიდო ტვირთი და ვერაფრით ახსნი, რისთვის ეზიდები. აი, აუხსნელი თავი და ბოლო. როცა ზიზღი და ირონია არ გცილდება და მაინც არ იცილებ ამ ერთხელ და სამუდამოდ მისჯილ ყულფს“ (ალექსიძე, 2019, გვ. 167-168). სწორედ აქ იკვეთება სიზიფეს მითის დეტალები. ეს დაუმორჩილებელი მითოსური პეროსნაჟი, რომელსაც ყოველ ჯერზე ხელახლა ააქვს მთაზე დაუმსახურებელი თუ დამსახურებული ლოდი, მაგრამ უარს არ ამბობს ამ ტანჯვაზე, გმირია. ცხოვრების არსის გაანალიზება აბრძენებს და უაზრო ბრძოლებზე უარს ათქმევინებს. ასეა გოლაც, იგი ბავშვობაშივე აცნობიერებს, რომ ადამიანი სიზიფეა. ამიტომაც არ უჭირს წუთისოფლის სისასტიკის ატანა. „ბიჭის ნებისყოფას წაგებული ბრძოლები ვერას აკლებდა. ამიტომ წაგება მისთვის ის უღიარებელი სინამდვილე თუ ჭეშმარიტება იყო, რომელზე ფიქრისთვისაც არ ეცალა. თითქოს ახალისებდა, ჟინს მატებდა, ზღაპრად აქცევდა ცხოვრებას, ართობდა კიდევ“ (ალექსიძე, 2019, გვ. 168). ასე თავისუფლდება ბოლმისგან და ახერხებს იმ პატარ-პატარა დღესასწაულების დანახვას, რომლებიც ყოველთვისაა ამ სასტიკ წუთისოფელშიც. „ბიჭი ნადირობას იწყებდა, კეთილ ნადირობას. და მეც თითქოს

შორიდან ვლოცავდი, დალოცვილი იყო ჩემი ფიქრით და ჩემი ღიმილით... „კეთილ ნადირობას გისურვებ, ჩემო გოლა, მეფურ ნადირობას“ (ალექსიძე, 2019, გვ. 165). და მკითხველი გრძნობს, რა დიდი სიყვარულის ზიდვას შეძლებს ეს პატარა ბიჭი ცხოვრების გზაზე. იმიტომ რომ ლაღია, წვრილმან ადამიანურ ვენებებზე ამაღლებული და თავისუფალი: „ფეხებზე ეკიდა, ვინ რას იფიქრებდა მასზე... ის თავისუფალი იყო, თავის ულუფას შეექცეოდა და არავის არაფერს უმტკიცებდა“ (ალექსიძე, 2019, გვ. 169).

დანიელი ფილოსოფოსი სიორენ კირკეგორი ვრცლად საუბრობს ბედნიერებისა და უბედურების კონცეპტებზე თავის „ან/ან“ ფილოსოფიაში და ამბობს, რომ ბედნიერება მხოლოდ აწმყოშია. თუ ინდივიდი წარსულში ან მომავალში ცხოვრობს, ის თავის თავში არასდროსაა.

„უბედური არმყოფია. მაგრამ ადამიანი არარსებული მხოლოდ მაშინაა, როცა წარსულში ან მომავალში ცხოვრობს. [...] ესენი ის ინდივიდები არიან, რომელთაც იმედი აქვთ და ახსოვთ. და რამდენადაც მათ მხოლოდ იმედი აქვთ და ახსოვთ, გარკვეული გაგებით, ისინი უბედური ინდივიდები არიან, რადგან, როგორც წესი, ბედნიერი მხოლოდ ის არის, ვინც აწმყოში იმყოფება“ (2023, გვ. 206).

ფილოსოფოსის ეს სიტყვები – აწმყოში მყოფობა ანუ ბედნიერება უშუალოდ აქტიური ქმედების ნაყოფია, წარსულში ან მომავალში ცხოვრება ანუ უბედურება კი – პასიურ ცხოვრებას გულისხმობს.

ბაბუში და გოლა ფიზიკური ტკივილის დაძლევით, მორალური ზეწოლის გაძლებით და გაუტყელობით აწმყოში რჩებიან, ისინი გამოცდილებად აქცევენ მძიმე წარსულს და ამით თავს აღწევენ, იმარჯვებენ მასზე. „სულში ჩაკიდული მთვარის“ მთავარი პერსონაჟი კი ამ ყველაფერს ვერ ახერხებს. იგი უბედურია, ბრძოლისთვის არაა მზად, ამიტომ ვერც გაიმარჯვებს და ვერც ბედნიერი იქნება. მიკა ალექსიძის პროზაში კიდევ ერთხელ დასტურდება სარტრის ცნობილი ფორმულა, რომლის მიხედვით ადამიანი თვითონ ქმნის თავის ცხოვრებას, თავის ბედს. 80-იანი წლების ქართულმა მოთხრობამ სწორედ ამ ბრძოლის, დაუმორჩილებლობის, საკუთარი თავის შექმნისკენ მიმართული გამარჯვებული ადამიანის სახე მოგვცა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

ალექსიძე, მ. (2019). მდუმარების მეჯლისი, თბილისი: „არტანუჯი“.
კანკავა, გ. (1987). ძიებებსა და მიგნებებს შორის, კრიტიკა, VI, 69-99, თბილისი.
კირკეგორი, ს. (2023). ან/ან, ნაწყვეტი ცხოვრებიდან, ნაწილი პირველი, თბილისი: „აქტი“.

References:

Aleksidze, M. (2019). Mdumarebis mejlisi. [Majlis of silence]. Tbilisi: Artanuji.
K'ank'ava, G. (1987). Dziebebsa da mignebebs shoris. [Between the searches and the findings]. K'rit'ik'a, VI, 69-99, Tbilisi.
K'ierk'egori, S. (2023). An/An, Nats'q'vet'i tskhovrebidan. [Either/Or, A Life Fragment]. Nats'ili p'irveli. Tbilisi: Akti.